

Отримано 31.07.2023
Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.133.030
д.ф.н., проф. Колесник О.С.

Голові спеціалізованої
вченої ради
ДФ 26.133.030
у Київському університеті
імені Бориса Грінченка
доктору філологічних наук,
професору кафедри германської філології
Факультету романо-германської філології
Колеснику Олександрі Сергійовичу

Рецензія

Вінтонова Михайла Олексійовича, доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри української мови Факультету української філології, культури і мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка на дисертаційну роботу **Бахтіної Анни Олегівни «Полілатеральність емої в комп'ютерному бутті (на матеріалі сучасних європейських мов)»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія галузь знань 03 Гуманітарні науки.

1. Актуальність теми дослідження.

Актуальність дослідження Анни Бахтіної визначується стрімким розвитком процесів цифровізації, що пронизують не лише приватні сфери людини, а й постають основою розвитку фахівця в різних галузях науки. Не є винятком із цих процесів і штучні мови, досліджувати які стає можливо крізь призму як комп'ютерних, так і гуманітарних наук, зокрема лінгвістики. Мова емої сьогодні забезпечує комунікативний акт між мовцями, є чинником порозуміння, оскільки емоції, закладені в траєкторії візуалізації емої, спонукають до вираження емоційного стану людини, його прийняття та усвідомлення. На сьогодні ми зіштовхуємося з тим, що мова емої переважає не просто над природними мовами, а й над вербальним вираженням як таким, оскільки в самому знакові може закодуватися слово чи текст. Проте розтлумачити його стає дедалі важче, оскільки фундаментом до розуміння знака є вікові, професійні, виховні та ментальні особливості. Здобувач звертається до всіх цих аспектів не лише з погляду лінгвістичних вчень, а й з урахуванням досягнень логіки, психології та культурології, які й дозволили автору дисертації вийти на дуальний рівень

дослідження полілатеральності емої – логіко-лінгвістичний і феноменологічний. І така дуальність дослідження є значущою та необхідною, якщо враховувати те, що емої нині розглядають не тільки (і не стільки) як знаки вираження почуттів та емоцій, а як повноцінну мову спілкування і порозуміння між людьми.

2. Наукова новизна результатів дисертації.

Наукова новизна дисертації полягає в здійсненні есенційно-емпіричного лінгвістичного і логіко-філософського відображення постреальності полілатерального мовного знака емої з урахуванням мультидисциплінарного (гуманітарного й прикладного, традиційного й інноваційного) підходів, що експліковані безперервною генерацією нових знаків у комп'ютерному бутті. А також у побудові матриці знака емої як трансідентичної віртуальної картини світу в синтезі з цифровою свідомістю в комп'ютерному бутті та мовною картиною світу поза ним. А. О. Бахтіна вперше здійснила всебічний аналіз механізмів конструкцій емої в перекодуванні з природних мов у штучні, шляхом емпіричного експерименту розкрила інноваційну концепцію мовної трансідентичності емої, розкрила специфіку перекодування понять у “емої” з природних мов, експлікувала вербокреацію цифрового знака на перетині відокремлення знака від структурних рівнів мови, поглибила визначення поняття «полілатеральність». Відповідно до специфіки дослідження уточнила поняття «емої»; запропонувала логіко-феноменологічний експеримент до знака емої з його верифікацією формул інтуїціоністської логіки і таблиць істинності, що дозволило раціоналізувати перцепції та інтерпретації реципієнтів щодо знаків емої. За результатами проведеного експерименту виокремлено поняття «hate емої»; запроваджено емпіричний експеримент із прийомом трансформації ієрогліфічного та іконічного знаків, що підтвердило попередню гіпотезу дисертантки стосовно синтезу узуального та okazіонального смислів у застосуванні ієрогліфічних та іконічних знаків у цифровій комунікації; проведено логокомбінаторний експеримент між азбукою Морзе та мовою емої з метою виявлення повторів у технічній зумовленості елементів знаків обох штучних мов та їхньої взаємодії; створено цифрову матрицю знака емої.

3. Теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Теоретичне значення роботи зумовлене тим, що основні положення й висновки дисертації про полілатеральність емої в комп'ютерному бутті апелюють до того, що знакові системи структури поєднані з феноменологічним рівнем, наявні в ньому й передбачають його, як і передбачають логічний або структурний рівень, тобто прогнозують структуру свідомості людини, що в результаті має своє вербальне відображення. Рецензована праця автора, безперечно, має теоретичну значущість, оскільки є певним внеском у сучасну прикладну філологію, зокрема в поглибленні понять «білатеральність», «полілатеральність», деталізації методології, що передбачає використання різних підходів для виявлення правил розподілу мовних одиниць у комп'ютерному бутті, встановленні кореляцій між якісними й кількісними характеристиками мови комп'ютерного буття. Робота здобувачки має і виразно практичне значення, оскільки специфіка самого людського мислення передбачена рідною мовою людини, яка кардинально відрізняється від специфіки мови іншої людини. Цю проблему дисертантка розглянула крізь призму мови емої як явище комп'ютерного буття, що, з одного боку, покликане поглибити оперативність у комунікації між людьми, з іншого – ускладнює сприйняття та розуміння у зв'язку зі своїм невербальним вираженням. І в цьому плані обрана автором дисертації методологія емпіричних експериментів може бути охарактеризована як цілком виправдана, адекватна об'єктно-предметному напряму роботи.

Результати дисертації можуть бути використані як теоретико-практична основа під час підготовки фахівців у галузі мовознавства, філософії, філософії мови, логіки, культурології, цифрової лінгвістики, машинного лінгвокодування.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження полягає в експериментах та прийомах трансформації природних мов у штучні шляхом трансгресії формотворчих елементів однієї знакової системи в іншу. Усі експерименти стратегічно мали різний підхід та інструментарій із метою панорамного розкриття потенціалу плану змісту та плану вираження мови емої:

один експеримент продемонстрував емотивну складову емоїї, виражену перцептивним шляхом, інший покликаний простежити логіку і закономірність відбору структурних елементів, які становлять візуалізацію знака, третій уведений і проведений за допомогою дихотомії «машина-машина» тощо. Різномісність та багатовекторність експериментальної частини дослідження у роботі здобувача дозволила за результатами наявних експериментів утворити цифрову матрицю знака емоїї, його ядро, яке складається як з лінгвістичних, так і екстралінгвальних чинників та формотворчих елементів.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння методологією забезпечено послідовністю викладу матеріалу, його доцільним відбором, що залежить від актуальності та популярності соціальних мереж, грамотним і послідовним застосуванням методів опрацювання матеріалу. За допомогою експериментальних даних розкрито такі питання: 1) штучна мова емоїї відтворює полілатеральність за структурою (елементи генерування знака) та семантикою (багатовекторність перцепції та інтерпретації знака). Цим експлікується масштабність диференціації знаків емоїї; 2) полілатеральність перцепції та інтерпретації емоїї залежить від мовця. Перцепція та інтерпретація знака емоїї залежить від усіх висвітлених категорій із перевагою до професійної діяльності мовця та його досвіду в конкретній професії.

6. Апробація результатів дослідження.

Кількість та характер апробаційних праць автора дисертації відображають основні результати дослідження, відповідають пунктам 8,9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова КМУ України №44 від 12.01.2022).

Апробацію дисертації здійснено на міжнародних наукових конференціях – DHW-2021: Digital Humanities Workshop. December 23, 2021, KRSS2021: KRYVYI RIH SPRING OF SUSTAINABILITY (KRYVYI RIH, Ukraine, 11.05.2021), 8th

International Conference ICEduTech 2021 та ін. – з подальшою публікацією результатів дослідження дисертації у виданнях, які індексують у базах даних Scopus та Web of Science Core Collection.

Дисертація пройшла достатню апробацію на міжнародних конференціях, її основний зміст висвітлено у 8 наукових публікаціях, із них – 1 одноосібна, 7 – у співавторстві: 3 статті – у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 5 статей – у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Scopus та Web of Science.

7. Структура та зміст дисертації.

Робота структурована, у розділах поетапно подано встановлення лінгвістичних та логіко-структурних параметрів полілатеральності еможі у комп'ютерному бутті (на матеріалі сучасних європейських мов). Перший розділ розкриває лінгвосеміотичну *усію* мови комп'ютерного буття. Для повноцінного зв'язку мови і мовлення, суті мови дисертантка звернулася до категорії буття – буття сутності. У другому розділі належно схарактеризовано лінгво-логіко-філософську семематичність “еможі”. Третій розділ представляє результати полілатеральності “еможі” в комп'ютерному бутті (на матеріалі сучасних європейських мов) через апеляцію до семіотичної трансформації знака еможі в комп'ютерному бутті з урахуванням властивостей перцептивності, притаманних знакові, застосувавши системний аналіз особливостей емпіричного методу в дослідженні інтерпретації оптичного знака еможі під час його генерування та сприйняття. Загальні висновки у дослідженні А. Бахтіної, на нашу думку, логічні й переконливі, викладені аргументовано.

8. Дотримання академічної доброчесності.

Висловлені у дисертації положення та ідеї є самостійними, оригінальними і добре продуманими. Аналіз тексту дисертації дозволяє констатувати дотримання здобувачкою вимог академічної доброчесності в повному обсязі. Фактів про наявність текстових запозичень і порушення академічної доброчесності не встановлено.

9. Дискусійні положення дисертації та зауваження.

Дисертаційна праця Анни Олегівни Бахтіної позначена системним підходом і послідовністю щодо наукової інтерпретації аналізованих явищ у функціонуванні апріорно-апостеріорної штучної мови етожі у комп'ютерному бутті. Проте, на наш погляд, певні положення потребують уточнень.

1. Здобувачка пояснює природу загалом, як і будь-який її елемент зокрема, як таку, що апріорі здатна до ендогенної, тобто до внутрішньої, такої, що в своєму субстраті не залежить від зовнішніх (екзогенних) контекстів. Проте в практичній частині апеляція до цієї сентенції губиться в інших термінах, що ускладнює структурованість та послідовність виявлення внутрішніх та зовнішніх чинників, які впливають на мову, тож важливо було уніфікувати термінологію в теоретичному та практичних розділах.

2. Нерелевантним видається застосування в логокомбінаторному експерименті каотожі, тоді як об'єктом є іконічні символи етожі. Якщо одне з цих понять є ширшим, а інше вужчим, то варто було прокоментувати такий підхід разом із валідністю тих чи тих видів штучної мови, застосованої в експерименті.

3. Наскрізною лінією у дослідженні проходить гіпотеза лінгвістичної відносності Сепіра-Уорфа, якою пояснено диференціацію в перцепціях та інтерпретаціях мови етожі. Ця гіпотеза неоднозначно потрактована в лінгвістичних студіях, тому варто було більше уваги приділити теоретичним положенням цієї гіпотези, чіткішої аргументації щодо доцільності гіпотези Сепіра-Уорфа в аналізі мови етожі. Усе це, на наш погляд, зумовило б розуміння того, як гіпотеза лінгвістичної відносності валідується й верифікується на прикладі штучної мови етожі, яка є універсальною та міжнародною.

4. В експериментальній частині дослідження, а саме в Логокомбінаторному експерименті, потребує уточнення зумовленість вибору формотворчих елементів для логокомбінаторного експерименту, і чи не іде їхня специфіка в розріз зі специфікою етожі, що передбачило б інші результати цього експерименту.

5. У роботі наявні окремі пунктуаційні (с. 12 та ін.), мовні огріхи й одруки (с.37, с. 127 та ін.); деталізації вимагає цитування першоджерел (зокрема наведено

цитату, а покликання подано на всю працю автора: див. с. 35, с.37); наявні недогляди в оформленні списку використаних джерел, його варто уніфікувати.

10. Загальна оцінка дисертації.

Дисертація **Бахтіної Анни Олегівни** «Полілатеральність емоції в комп'ютерному бутті (на матеріалі сучасних європейських мов)» є завершеною науковою працею, у якій авторкою отримано нові науково обґрунтовані результати. Загалом дисертація є цілісним науковим дослідженням, що свідчить про становлення науковця з високим рівнем філологічної культури, належною теоретико-методологічною підготовкою, здатного здійснювати наукове потрактування складних лінгвістичних феноменів та теорії мовознавства, презентувати власну дослідницьку діяльність у кваліфікаційній роботі відповідно до вимог, передбачених пунктами 6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 та відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. №40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», й автор дисертації, **Бахтіна Анна Олегівна**, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія.

Рецензент:

доктор філологічних наук, професор
завідувач кафедри української мови
Факультету української філології, культури і мистецтва
Київського університету імені
Бориса Грінченка

Михайло ВІНТОНІВ

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРИНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
ВЛАСНОРУЧНИЙ ПІДПИС
Михайло ВІНТОНІВ ЗАСВІДЧУЮ
(ПІСЯМ)